

# TÜRK YARGI SİSTEMİ

## DERS NOTLARI

**Hazırlayan** : Tacettin ÇALIK  
**Mail** : [tctnhoca@gmail.com](mailto:tctnhoca@gmail.com)  
**İnternet Sitesi** : [www.kpssvatandaslik.com](http://www.kpssvatandaslik.com)  
**Facebook adresi** : <https://www.facebook.com/anahtarkelimelerlevatandaslik/>

## YARGI

### Yargıya İlişkin İlkeler

#### Mahkemelerin Bağımsızlığı

- \* Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız ve **tarafsız** mahkemelerce kullanılır.
- \* Hâkimler, görevlerinde **bağımsızdır**.
- \* Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak **vicdani kanaatlerine göre** hüküm verirler.
- \* Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, **yargı yetkisinin kullanılmasında** mahkemelere ve hâkimlere :
  - emir ve talimat veremez;
  - genelge gönderemez;
  - tavsiye ve telkinde bulunamaz.
- \* **Görülmekte olan bir dava hakkında**, Yasama Meclisinde yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili **soru sorulamaz, görüşme yapılamaz** veya herhangi bir beyanda bulunulamaz.

#### Hakimlik Teminatı

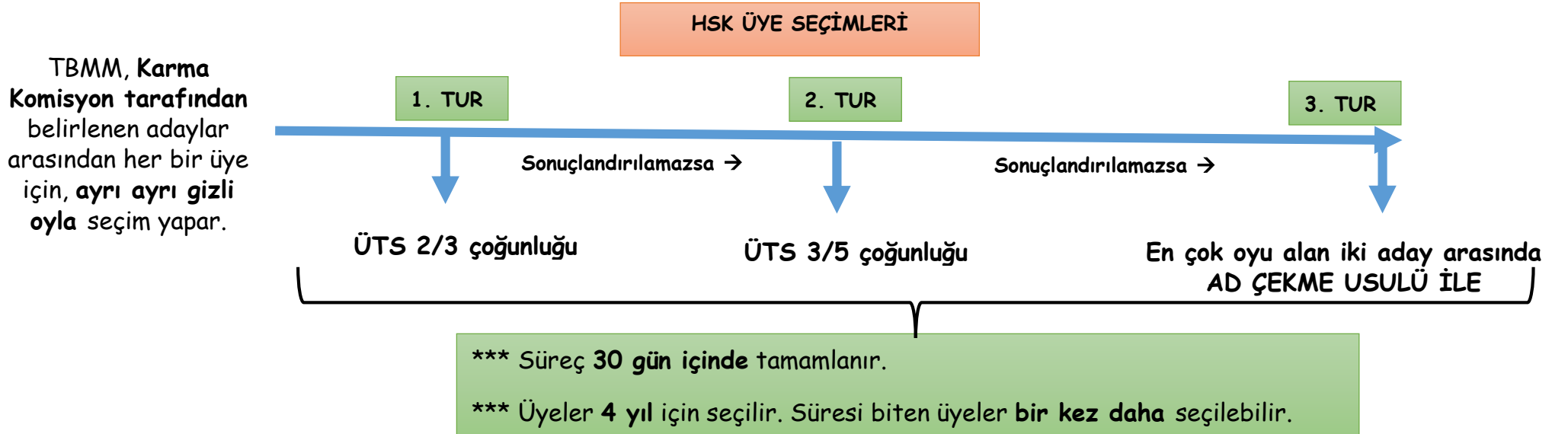
- \* Hâkimler ve savcılar **azlolunamaz**.
- \* **Kendileri istemedikçe** 65 yaşından önce emekliye ayrılamaz.
- \* Bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması nedeniyle, aylık ödenek ve diğer **özlük haklarından yoksun kılınamaz**.
- \* Meslekten çıkarılmayı gerektiren bir **suç nedeniyle hüküm giymiş olanlar, sağlık sorunlarından dolayı** görevini yerine getiremeyeceği kesin olarak anlaşılanlar veya **meslekte kalmalarının uygun olmadığına karar verilenler** hakkında kanundaki istisnalar saklıdır.

#### Duruşmaların Açık Olması

- \* Mahkemelerde duruşmalar **herkese açıktır**.
- \* Duruşmaların bir kısmının veya tamamının kapılı yapılmasına **ANCAK genel ahlakın veya kamu güvenliğinin** kesin olarak gerekli kıldığı hallerde karar verilebilir.

#### Kararların Gerekçeli Olması

- \* Bütün mahkemelerin **her türlü kararları gerekçeli** olarak yazılır.



## HSK'NIN YAPISI

•HSK iki daire şeklinde çalışır. Başkan hiçbir dainenin toplantısına katılmaz.

## GÖREVLERİ

- Adalet Bakanlığının;
  - → bir mahkemenin kaldırılması veya
  - → yargı çevresinin değiştirilmesi
  - → konusundaki tekliflerini karara bağlar.
- Adlî ve idarî yargı hâkim ve savcılarını;
  - mesleğe kabul etme - disiplin cezası verme
  - atama ve nakletme - görevden uzaklaştırma
  - geçici yetki verme - kadro dağıtma
  - yükselme ve birinci sınıfa ayırma

## ÖNEMLİ NOTLAR

- Hakim ve savcılar idari yönetimi → Adalet Bakanlığı'na bağlı
- Hakim ve savcılar özlük haklar bakımından → HSK'ya bağlı
- 2010 Anayasa değişikliği ile → Adalet Bakanlığı, Hakimler ve Savcıları, İç denetçi ve müfettiş aracılığıyla soruşturulabilir.

### Yüksek Mahkemeler

#### Anayasa Mahkemesi

- 15 Üye → 12 üye → CB
- 3 üye → TBMM
- 12 yıllığına → tekrar seçilemez
- Başkan → üyeler tarafından
- 4 yıllığına
- tekrar seçilebilir.

#### Yargıtay

- Tüm üyeleri → HSK seçer
- 12 yıllığına → tekrar seçilemez
- Başkan → üyeler tarafından
- 4 yıllığına
- tekrar seçilebilir.

#### Danıştay

- 1/4' ü → CB seçer
- 3/4'ü → HSK seçer
- 12 yıllığına → tekrar seçilemez
- Başkan → üyeler tarafından
- 4 yıllığına
- tekrar seçilebilir.

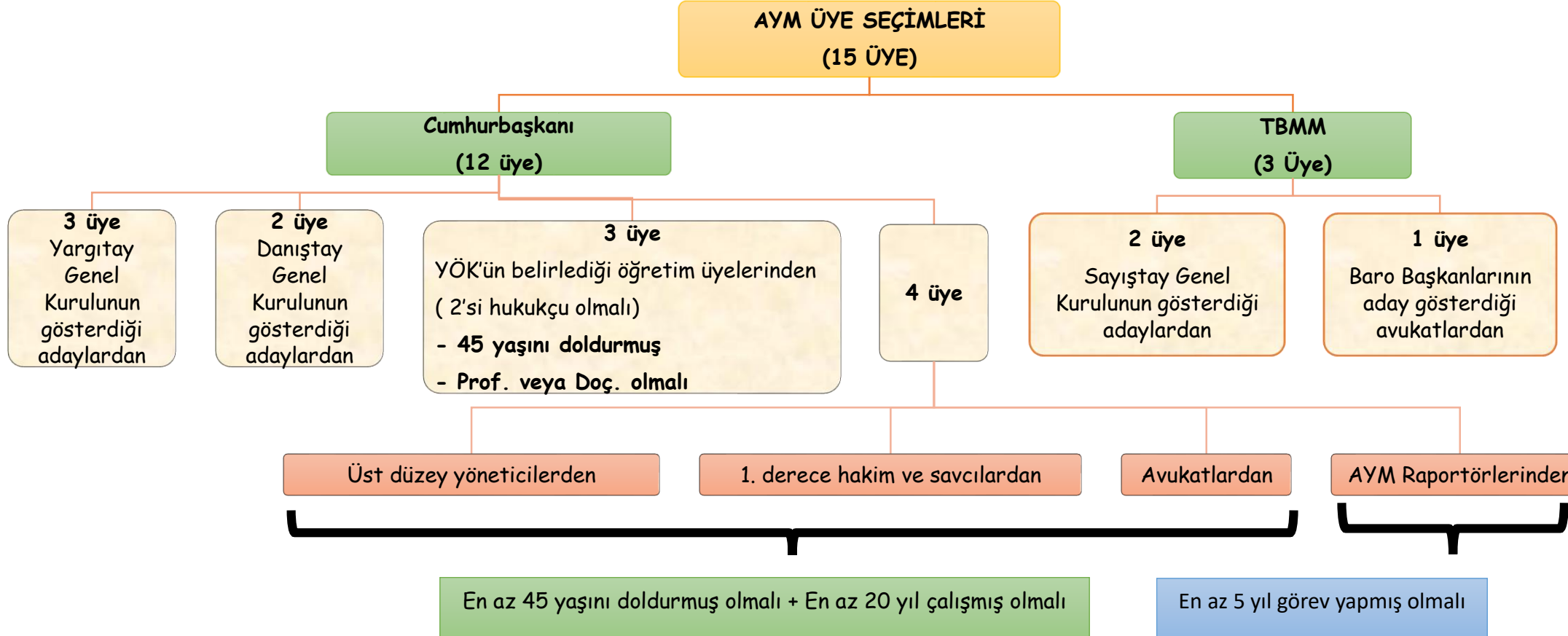
#### Uyuşmazlık Mahkemesi

- 12 Asıl + 12 Yedek
- 4 yıllığına (tekrar seçilebilir)
- Başkan → AYM tarafından
- 4 yıllığına

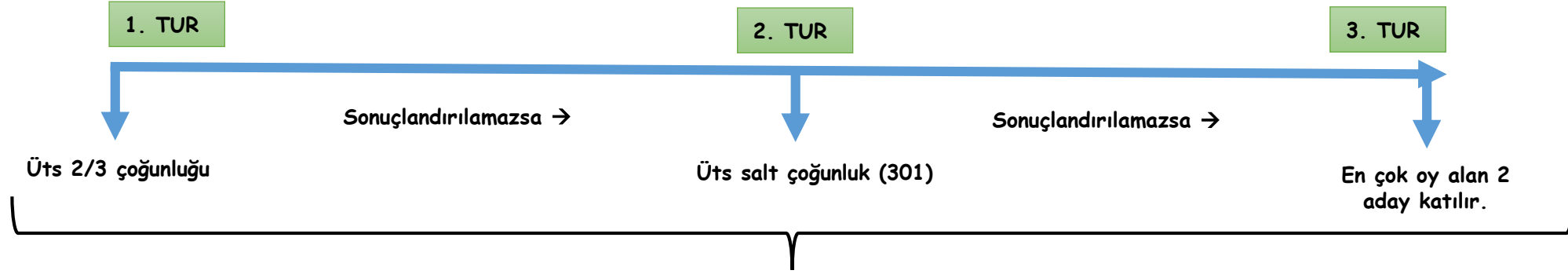
## ANAYASA MAHKEMESİ (AYM)

- **15 üyeden** oluşur.
- Üyeler **12 yıllığına** seçilir.
- Üyeler tekrar seçilemez. 1 kez seçilirler.
- **Başkanı ve iki vekili** gizli oyla, üyeler **kendi aralarından**
- **üye tam sayısının SALT ÇOĞUNLUĞUYLA** seçer.
- Başkanın görev süresi **4 yıldır**. Tekrar seçilebilir.
- Anayasa mahkemesi anayasada düzenlenmiştir.
- Anayasa mahkemesinin yapısındaki değişiklik **yalnızca anayasa değişikliğiyle** gerçekleşebilir.

- Anayasa Mahkemesi üyeliği, bir üyenin hakimlik mesleğinden çıkarılmayı gerektiren bir suçtan dolayı hüküm giymesi halinde **kendiliğinden**;
- Görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceğinin kesin olarak anlaşılması halinde de, Anayasa Mahkemesi **üye tamsayısının salt çoğunluğunun** kararı ile sona erer.



## TBMM'DE AYM ÜYESİ SEÇİMLERİ



\*\*\* 3 turla, gizli oylamayla seçilir.

## ANAYASA MAHKEMESİ GÖREVLERİ

- Yüce Divan sıfatıyla davalara bakma (Duruşma yapılması zorunlu)
- Bireysel başvuruları karara bağlar. (Duruşma yapılması isteğe bağlı)
- İptal davaları (Anayasa değişikliği, Kanun, CB Kararnamesi, TBMM İçtüzüğü)
- MV üyeliğinin düşmesi veya dokunulmazlığının kaldırılması kararının iptali davaları
- İtiraz Yolu (Somut norm denetimi)
- Siyasi partileri kapatma davaları
- Siyasi partilerin mali denetimini yapma
- Uyuşmazlık Mahkemesi Başkanını seçme

## YÜCE DİVANDA KİMLER YARGILANIR?

- Cumhurbaşkanı
- Bakanlar
- Cumhurbaşkanı Yardımcısı
- TBMM Başkanı (2010)
- Genel Kurmay Başkanı (2010)
- HSK üyeleri
- Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Vekili
- Sayıştay başkan ve üyeleri,
- Yüksek Mahkemelerin Başkan, Üyeleri ve Başsavcıları,
- Kara/Hava/Deniz Kuvvetleri Komutanları (2010)

## ÖNEMLİ NOT:

\*\*\* Yüce Divan'da milletvekilleri yargılanmaz. Adli yargıda yargılanırlar.

\*\*\* Jandarma Genel Komutanının Yüce Divan'da yargılanması 2017 değişikliği ile çıkarılmıştır.

\*\*\* Yüce Divan Kararlarına karşı yeniden inceleme başvurusu yapılabilir. Genel Kurulun yeniden inceleme sonucunda verdiği kararlar kesindir.

## AYM'NİN YAPISI

### 2 Bölüm

- \* Başkan vekili + en az 4 üye'nin katılımıyla toplanır.
- \* Bireysel başvurulara bakar
- \* Dava açma süresi 30 gün, AİHM'ne başvuru süresi 6 ay
- \* Başkan bölüm toplantılarına katılmaz. Vekilleri katılır.
- \*\*\* **Bireysel Başvurunun Kabulü:**
  - \* Olağan kanun yollarının tüketilmiş olmasıdır.
  - \* Kamu tüzel kişileri başvuramaz.
  - \* İstenirse duruşma yapılabilir.

### Genel Kurul

- \* **Toplantı yeter sayısı:** Başkan veya vekili + en az 10 üye
- \* **Karar yeter sayısı:** Katılanların salt çoğunluğu
- Katılanların 2/3'ü ile:**
  - 1- Anayasa değişikliklerinin şekil bakımından iptali
  - 2- Siyasi Partilerin kapatılması
  - 3- Siyasi Partilerin devlet yardımıyla kısmen veya tamamen mahrum bırakılması
- Üye tam sayısının salt çoğunluğu:**
  - Başkan ve iki başkan vekili seçimi
  - AYM üyeliği görevini sağlık bakımından yerine getiremeyeceğinin kesin olarak anlaşılması halinde
- \* Başkan Genel Kurul toplantılarına katılır.
- \*\*\* AYM genellikle duruşma yapmadan karar verir. Fakat Yüce Divan'da duruşma yapar. Eğer istenirse Bireysel Başvuru'da da duruşma yapılabilir.

## ANAYASA MAHKEMESİNİN DENETLEME YOLLARI

### ·Soyut Norm Denetimi (İptal Davası)

- \* Anayasa değişiklikleri
- \* Kanun
- \* CB Kararnamesi
- \* TBMM İçtüzük değişiklikleri

### ·Somut Norm Denetimi (İtiraz yolu)

- \* Kanun
- \* CB Kararnamesi

## SOYUT NORM DENETİMİ (İPTAL DAVASI)

### ESAS YÖNÜNDEN

- İçerik
- Sebep bakımından anayasaya aykırılık olup olmadığı
- Amaç ve Konu

### ŞEKİL YÖNÜNDEN:

- Kanun ve TBMM İçtüzüğü bakımından;  
\*\*\* Son oylamanın öngörülen çoğunlukla yapılıp yapılmadığı.
- Anayasa değişiklikleri bakımından;
  1. Teklif: 1/3 oranında (200) MV
  2. Görüşme: İvedilikle görüşülemeyeceği şartına uyulup uyulmadığı
  3. Oylama: En az 3/5 → 360 ve Gizli Oylama

NORM	ESAS	ŞEKİL
ANAYASA DEĞİŞİKLİĞİ		10 Gün
	ESAS BAKIMINDAN DENETİM YAPILMAZ!!!	❖ Cumhurbaşkanı ❖ TBMM üye tam sayısının 1/5'i
KANUN	60 Gün	10 Gün
	➤ CB ➤ TBMM üye tam sayısının 1/5'i (120 MV) ➤ TBMM'de en fazla üyeye sahip → iki siyasi parti grubuna	❖ Cumhurbaşkanı ❖ TBMM üye tam sayısının 1/5'i
CB KARARNAMESİ + TBMM İÇ TÜZÜĞÜ	60 Gün	60 Gün
	➤ CB ➤ TBMM üye tam sayısının 1/5'i (120 MV) ➤ TBMM'de en fazla üyeye sahip → iki siyasi parti grubuna	➤ CB ➤ TBMM üye tam sayısının 1/5'i (120 MV) ➤ TBMM'de en fazla üyeye sahip → iki siyasi parti grubuna



- İptal davası sonucunda ret kararı çıkarsa, aynı konu hakkında somut norm denetimi yoluyla tekrar AYM başvurulabilir.
- Vergi benzeri mali yükümlülükler ve ödevler hakkında Danıştay ile Sayıştay kararları arasında uyumsuzluklarda Danıştay kararları esas alınır.
- Diğer mahkemelerle AYM kararları arasında uyumsuzluk söz konusu olması durumunda AYM kararları esas alınır.



## SOMUT NORM DENETİMİ (İTİRAZ/DEF'İ YOLU)

### •ŞARTLARI:

- 1- Bakılmakta olan dava olmalı,
  - İtiraz yolunun temel ve ayırt edici özelliğidir.
- 2- Bu davaya bakan merci mahkeme niteliğinde olmalı,
  - Adli ve idari davalara bakan ve bu davalarda kesin hüküm vermek suretiyle anlaşmazlıkları çözümlleyen her derece mahkeme davaya bakmakta olan mahkemedir. \*\*\* YSK, davaya bakmakta olan mahkeme olarak kabul edilmemektedir.
- 3- AYM'nin denetleyeceği norm o olayda uygulanacak norm olmalı,
  - Davaya uygulanacak BİR KANUN VEYA KHK hükmü bulunmalıdır. Söz konusu norm yalnızca ESAS YÖNÜNDE denetime tabidir. Şekil yönünden somut norm denetimi yapılamaz. Yani şekil yönünden anayasaya aykırılık def'i yoluyla ileri sürülemez.
- 4- Mahkeme davaya uygulanacak kuralı anayasaya aykırı görececek veya tarafların anayasaya aykırılık iddiasını ciddi bulacak.
  - Birinci durumda mahkeme bırakmakta olduğu davada uygulayacağı normun Anayasaya aykırı olduğunu düşünürse re'sen itiraz yoluna başvurur.
  - İkinci durumda ise mahkeme tarafların ileri sürdükleri Anayasaya aykırılık iddiasını ciddi bularak konuyu Anayasa Mahkemesine taşır.
- AYM, işin kendisine gelişinden başlayarak 5 ay içinde görüş bildirebilir. Bu süre içinde karar verilmezse, mahkeme davayı yürürlükteki norma göre sonuçlandırır. AYM kararı, esas hakkındaki hüküm kesinleşmeden gelirse, Mahkeme bu karara uymak zorundadır.
- AYM'nin işin esasına girerek verdiği red kararının Resmi Gazete'de yayımlanmasından itibaren 10 yıl geçmedikçe, aynı normun anayasaya aykırı olduğu iddiasıyla tekrar başvurulamaz. Bu yasak yalnızca "somut norm denetimi"nde geçerlidir.

### ANAYASA MAHKEMESİNİN KARARLARININ ÖZELLİKLERİ

- Norm anayasaya aykırıysa iptal kararı, değilse davayı red kararı alır.
- Anayasa Mahkemesi dava yoluyla önüne getirilmiş bir normun uygulaması kamu yararı açısından sakınca yaratacak ya da telafisi güç zararlar doğuracaksa dava bitimine kadar normun yürürlüğünü durdurma kararı da alabilir. (1982 Anayasası Anayasa Mahkemesi'ne yürürlüğü durdurma yetkisi vermemişti ancak AYM içtihat yoluyla böyle bir yetkiye sahip olduğunu kararlaştırmıştır.)
- Kararları kesin ve bağlayıcıdır. (Yüce Divan kararlarına karşı yeniden inceleme başvurusu yapılabilir.)
- Kararları gerekçelidir ve Resmi Gazetede yayımlanır.
- Kararları geriye yürümez.

